

HUOM! TÄMÄ ON RINNAKKAISTALLENNE

Rinnakkaistallennettu versio voi erota alkuperäisestä julkaistusta sivunumeroiltaan ja ilmeeltään.

Tekijä(t): Koskinen, Keijo

Otsikko: Muuttuva maaseutu – yhteiskunnallinen yritys palveluverkon ylläpitoon liittyvien haasteiden ratkaisualustana?

Versio: Kustantajan pdf

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Koskinen, K. (2024). Muuttuva maaseutu – yhteiskunnallinen yritys palveluverkon ylläpitoon liittyvien haasteiden ratkaisualustana? Pulssi-portaali 8.2.2024.

<https://www.karelia.fi/2024/02/muuttuva-maaseutu-yhteiskunnallinen-yritys-palveluverkon-yllapitoon-liittyvien-haasteiden-ratkaisualustana/>

PLEASE NOTE! THIS IS PARALLEL PUBLISHED VERSION / SELF-ARCHIVED VERSION OF THE OF THE ORIGINAL ARTICLE

This is an electronic reprint of the original article.

This version *may* differ from the original in pagination and typographic detail.

Author(s): Koskinen, Keijo

Title: Muuttuva maaseutu – yhteiskunnallinen yritys palveluverkon ylläpitoon liittyvien haasteiden ratkaisualustana?

Versio: publisher's pdf

Please cite the original version:

Koskinen, K. (2024). Muuttuva maaseutu – yhteiskunnallinen yritys palveluverkon ylläpitoon liittyvien haasteiden ratkaisualustana? Pulssi-portaali 8.2.2024.

<https://www.karelia.fi/2024/02/muuttuva-maaseutu-yhteiskunnallinen-yritys-palveluverkon-yllapitoon-liittyvien-haasteiden-ratkaisualustana/>

Muuttuva maaseutu – yhteiskunnallinen yritys palveluverkon ylläpitoon liittyvien haasteiden ratkaisualustana?

8.2.2024

EU:n viitekehyksessä ja Suomessa yhteiskunnallinen yrittäjyys nousi laajemmin julkisen kiinnostuksen kohteeksi reilu vuosikymmen sitten, kun Euroopan parlamentti hyväksyi yhteisötaloutta koskevan päätöslauselman v. 2009 (EU-parlamentti 2009). Myöhemmin v. 2011 EU-komissio julkaisi yhteiskunnallisten yritysten toimintaympäristön kehittämistä koskevan aloitteensa (EU-komissio 2011). Suomessa merkittävä virstanpylväs oli Työ- ja elinkeinoministeriön asettaman, yhteiskunnallisen yrityksen toimintamallia arvioineen työryhmän yhteenvetoraportin julkistaminen v. 2011 (TEM 2011). Mainitun raportin merkittävin seuraus oli se, että Suomeen perustettiin yhteiskunnallisen yrityksen merkki -järjestelmä Suomalaisen Työn Liiton toimesta.

Kiinnostus yhteiskunnallisen yrityksen toimintamallia kohtaan on virinnyt uudestaan viime vuosina. Työ- ja elinkeinoministeriö asetti 4.6.2020 työryhmän valmistelemaan ehdotuksia yhteiskunnallisten yritysten toimintaedellytysten parantamiseksi. Työryhmän työn tuloksena julkistettiin kansallinen Yhteiskunnallisten yritysten strategia (TEM 2021). Strategiassa yhteiskunnallinen yritys määritellään suomalaisessa viitekehyksessä seuraavasti:

”Yhteiskunnallinen yritys harjoittaa liiketoimintaa yhteiskunnallisen tavoitteensa toteuttamiseksi ja käyttää suurimman osan voitostaan tai ylijäämästään tämän ensisijaisen tavoitteensa edistämiseen, mikä on vahvistettu yhteisön yhtiöjärjestykseen tai sääntöihin. Lisäksi yhteiskunnallinen yritys korostaa toiminnassaan vastuullisuutta, avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sekä hallintomallissaan osallisuutta ja demokratiaa”. (TEM 2021, 16).

Oleellista on huomioida, että yhteiskunnallinen yritys ei ole juridinen yritysmuoto vaan liiketoimintamalli, jonka tavoitteet ovat yhteiskunnallisia (TEM 2011, 13).

Yhdyskuntarakenteen muutos – Suomi kaupungistuu kiihtyvällä tahdilla

Suomessa on ollut viime vuosikymmeninä käynnissä aluerakenteen keskittymiskehitys, jonka seurauksesta väestö ja samalla työvoima on keskittynyt pääkaupunkiseudulle ja muihin maan suurimpiin kaupunkeihin. Kaupungistumisen nopeutta kuvaa se, että kun vuonna 2000 noin 66 prosenttia suomalaisista asui kaupunkiseuduilla, oli osuus noussut vuoteen 2022 mennessä 73 prosenttiin. Lukumääräisesti kaupunkialueiden väestö kasvoi tarkasteluvälillä noin 618 000 henkilöllä ja maaseudulla asuva väestö puolestaan supistui lukumääräisesti noin 250 000 henkilöllä (Tilastokeskus, Väestörakenne).

Kaupunkiseuduilla asuvien osuuden ennakoitaan nousevan vuoteen 2040 mennessä noin 78 prosenttiin (Rehunen, Helminen, Honkatukia 2019, 2). Työssäkäyvän väestön kaupungistuminen on ollut koko väestöä nopeampaa ja tämän prosessin ennakoitaan jatkuvan entisellä vauhdilla myös tulevaisuudessa. Rehunen ym. ovat arvioineet, että vuoteen 2040 mennessä työllisistä 84 prosenttia asuu kaupunkiseuduilla (Rehunen ym. 2019, 2). Vastaavasti maaseudun sekä pienten ja keskisuurten kaupunkiseutujen osuuden väestöstä ja työllisistä ennakoitaan supistuvan entisestään. Vuonna 2040 maaseudulla asuisi alle viidennes työllisestä väestöstä (Rehunen ym. 2019, 4).

Aluerakenteen keskittymisen myötä myös työmarkkinat eriytyvät. Rehunen ym. (2019) arvion mukaan suurimpien kaupunkiseutujen työmarkkinat kehittyvät yhä monipuolisemmiksi ja tarjoavat sekä korkeasti koulutetun työvoiman asiantuntijatehtäviä että monipuolisesti myös palvelualan työpaikkoja. Pienillä ja keskisuurilla kaupunkiseuduilla puolestaan korostuu julkisten palvelujen merkitys työllistäjänä (Rehunen ym. 2019, 5).

Yhtäaikaisesti tapahtuva väestön ikääntyminen ja hoivatarpeen kasvu sekä työvoiman eläköitymisen kiihtyminen erityisesti sosiaali- ja terveysalalla tulee aiheuttamaan haasteita työvoiman saatavuudelle.

Rehunen ym. (2019, 6) arvioivat, että vaikeudet ammattitaitoisen työvoiman saatavuudessa voivat johtaa työmatkojen ja työasioihin liittyvien matkojen pidentymiseen ja työpohjaisen kakkosasumisen yleistymiseen.

Väestön ikääntymisen ohella myös väestön väheneminen on erityisesti maaseutua koskettava ongelma. Väestön väheneminen ja väestön keskimääräisen tulotason lasku on johtanut monilla pienemmillä paikkakunnilla näkyvillä olevaan ilmiöön, jossa paikallinen väestöpohja ei enää riitä kannattelemaan erilaisia palveluja, mikä puolestaan on johtanut paikallisen palveluverkon supistuksiin (Rehunen ym. 2019, 9). Myös tämä kehityskulku johtaa asukkaiden liikkumistarpeiden kasvuun, ellei kiinteiden palvelupisteiden tilalle kyetä kehittämään toimivia liikkuvia palveluja, verkkovälitteisiä palvelukonsepteja tai omaehtoisen paikallisen palvelutuotannon malleja.

Kehityskulku Pohjois-Karjalassa

Pohjois-Karjalan maaseutualueiden väestökehitys noudattelee valtakunnallista kehityssuuntaa. Pohjois-Karjala on esimerkki suomalaisesta harvaan asutusta maakunnasta, jonka väestö ikääntyy ja vähenee. Maakunnan väestömäärä väheni aikavälillä 2000–2021 noin 13 000 henkilöllä. Samalla ajanjaksolla 65-vuotta täyttäneiden määrä kasvoi maakunnassa 15 500 henkilöllä (+ 52 %). (Rautiainen ym., 2023, 14). Pohjois-Karjalassa asui vuoden 2021 lopussa 163 300 henkilöä, joista työikäiseen väestöön (Tässä: 15–64-vuotiaat) kuului noin 96 000 henkilöä. (Tilastokeskus, Väestörakenne).

Maakunnan väestömäärän ennustetaan supistuvan nykytasolta vuoteen 2035 mennessä lähes 12 000 henkilöllä 151 400 henkilöön. 65 vuotta täyttäneiden osuuden koko väestöstä ennustetaan kasvavan nykyisestä 28 %:sta siten, että vuonna 2035 heidän osuutensa koko väestöstä olisi 32 %. Työikäisten määrän puolestaan ennustetaan supistuvan vastaavalla ajanjaksolla 11 000 henkilöllä noin 85 000 henkilöön. (Tilastokeskus, Väestöennuste 2021). Pohjois-Karjalan väestöllisen huoltosuhteen ennustetaan kasvavan nykyisestä noin 70:stä (2021) 78,5:een vuonna 2035. (Tilastokeskus, Väestöennuste 2021). Huolestuttavaa on se, että Pohjois-

Karjalassa huoltosuhteen nousu johtuu ikääntyneemmän väestön kasvusta.

Väestöllisiin muutoksiin liittyy Pohjois-Karjalassa myös alueen sisäinen muuttoliike, jonka vaikutuksesta väestö keskittyy maakuntakeskukseen ja sen lähialueille. Maakunnan väestömäärän väheneminen ja alueellisesta keskittyminen sekä työkäisten määrän supistuminen nostaa pintaan haasteita erilaisten palvelujen järjestämiselle. Ongelma kulminoituu maakunnan reuna-alueilla, jossa väestömäärän vähenemisestä ja osittain ikärakenteesta johtuva paikallisen ostovoiman heikentyminen on johtanut palveluverkon harventumiseen. Erityisesti tämä koskee kaupallisia palveluja kuten esimerkiksi kaupan alan erikoisliikkeitä. Yksityisen palveluverkon ohella myös julkisen sektorin tarjoamat palvelut ovat vähentyneet reuna-alueilla. Taustalla ovat julkisten palvelujen järjestämisen liittyvät tehokkuustavoitteet ja toisaalta digitalisaation tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntäminen.

Yhteiskunnallisen yrityksen toimintamalli ratkaisuksi palvelujen järjestämisen haasteisiin?

Julkisen ja yksityisen palveluverkon supistumisen tuottamiin haasteisiin on pyritty vastaamaan uudenlaisten palvelumallien kehittämällä. Yhtenä mahdollisena keinona on nähty se, että maaseudun asukkaat ottavat aiempaa aktiivisemmän roolin paikallisten palvelujen järjestämisessä. (Rinne-Koski & Lähdesmäki 2021, 42).

Maaseudulla on pitkät perinteet omaehtoisesta ja yhteisöllisestä yritystoiminnasta. Perinteisesti maaseudun yhdyskuntarakenteeseen liittyviä palvelupuutteita on pyritty ratkaisemaan esimerkiksi osuuskuntamuotoisen organisoitumisen kautta. Maaseudulle on ollut leimallista myös muunlainen yhteisöllinen toiminta, jota on harjoitettu mm. erilaisen yhdistystoiminnan viitekehyksessä.

Maaseutututkimuksen piirissä on nähty vaikuttavan ja kustannustehokkaan palvelujärjestelmän edellytyksenä olevan julkisen sektorin ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden uudenlainen kumppanuus (Kattilakoski & Rantamäki 2020, 375). Erityisesti tämä kehityssuunta näkyy kuntien roolin muutoksessa. Kuntien toiminnassa on korostunut paikallisten

yhteisöjen kehittämiseen ja osallistamiseen liittyvät pyrkimykset. Kansalaisyhteiskunnan toimijoille on pyritty rakentamaan valmiuksia osallistua omien asioidensa suunnitteluun ja hallintaan ja mahdollisuuksien mukaan myös palveluiden tuottamiseen joko itsenäisesti tai yhteistyössä kotikunnan tai muiden paikallisten toimijoiden kanssa (Rinne-Koski & Lähdesmäki 2021, 44).

Tällaisia uudenlaisiin palvelumalleihin liittyviä kokeiluja on toteutettu Suomessa myös yhteiskunnallisen yrityksen toimintamalliin tukeutuen. Moilasen (2016) mukaan tällöin on usein ollut kyse jostain paikallisesti koetusta palvelun puutteesta tai tarpeesta, jota paikalliset asukkaat ovat lähteneet turvaamaan yhteisöllisen yrittäjyyden, kuten yhdistystoiminnan tai osuuskuntayrittäjyyden keinoilla. Paikallisyhteisölähtöisen toiminnan tuloksena on syntynyt erilaisia lähipalveluja esimerkiksi vanhusten kotipalvelumalleja, paikallisia laajakaista-, vesihuolto- tai lämmöntuotantoratkaisuja, päiväkoteja sekä pieniä kyläkauppoja (Moilanen 2016, 151-152; Kattilakoski, Rantamäki, Heinäaro 2022, 20-28).

Rinne-Koski ja Lähdesmäki (2023) määrittelevät edellä kuvatun kaltaisen omaehtoisen paikallisen kehittämistoiminnan yhteisölähtöiseksi yhteiskunnalliseksi yritystoiminnaksi. Määritelmällisesti yhteisölähtöinen yhteiskunnallinen yritys on heidän mukaansa *”yhteisön omistama tai perustama yhteiskunnallisen yrityksen toimintalogiikalla toimiva yritys, joka vastaa paikallisiin tarpeisiin tekemällä liiketoimintaa yhteisön hyväksi ja vastaa toiminnastaan paikalliselle yhteisölle”* (Rinne-Koski & Lähdesmäki 2023, 173). Maaseudun viitekehyksessä tällaiset yhteisölähtöiset yhteiskunnalliset yritykset sijoittuvat usein sellaisille alueille, joilla yksityistä markkinaehtoista palvelukysyntää on tarjolla rajoitetusti. Tämän seurauksena tällaisten yritysten on haasteellista rakentaa kestävää ansaintamallia ilman, että julkinen sektori ja erityisesti kunnat ovat jossain roolissa tarjottujen palvelujen ostajina ja käyttäjinä. (Rinne-Koski & Lähdesmäki 2021, 43).

Monen ”perinteisen” maaseutuyrityksen liiketoimintakonsepti perustuu esimerkiksi Pohjois-Karjalassa siihen, että vaikka yritys tai sen toimipiste sijaitsee fyysisesti maaseudulla, merkittävä osa asiakkaista tavoitetaan kaupungista (tässä: Joensuu). Paikallisesti orientoituneilla yhteiskunnallisilla yrityksillä tällaista ansaintalähdettä ei useinkaan ole, joten liiketoiminnan volyyymi saattaa jäädä taloudellisen kestävyuden

näkökulmasta liian vähäiseksi tai sille tasolle, että liiketoiminnan kehittämiseen ei löydy resursseja. Asiaan kytkeytyvät julkisissa hankinnoissa noudatettavat käytänteet, jotka lähtökohtaisesti eivät aseta yhteiskunnallisia yrityksiä erityisasemaan suhteessa muihin palveluntarjoajiin. Yhteiskunnallisten yritysten mahdollisuuksia osallistua julkisten hankintojen toteuttamiseen parantaisi se, että kilpailutuksissa korostettaisiin nykyistä enemmän sosiaalisen kestävyuden ja vaikuttavuuden vaatimuksia (Lindberg & Väättä 2023, 112).

Yhteiskunnallinen yritys – lunastamaton lupaus?

Yhteiskunnallisen yrityksen lukumäärää Suomessa on pyritty arvioimaan eri tahojen toimesta aika ajoin. Yhteistä näkemystä toimintamalliin tukeutuvien yritysten lukumäärästä ei ole muodostunut. Kostilainen (2020) päätyi arviossaan siihen, että Suomessa oli vuonna 2019 noin 1700 yhteiskunnallista yritystä, joista yhteiskunnallisen yrityksen merkin hankkineita oli 231 (Kostilainen 2020, 21). Yhteiskunnallisten yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli noin 5,8 miljardia euroa ja työpaikkoja yrityksissä oli yli 50 000 (Kostilainen 2020, 20). Yhteiskunnallisten yritysten merkitystä lisää se seikka, että tällaisilla toimijoilla on keskimääräistä suurempi rooli osatyökykyisten työllistäjänä (Kostilainen 2020, 20). Pohjois-Karjalassa toimi v. 2019 yhteensä 54 yhteiskunnallista yritystä, joista tunnistautuneita eli yhteiskunnallisen yrityksen merkin hankkineita oli 5 (Kostilainen 2020, 23).

Suhteessa yritysten toimipaikkojen kokonaismäärään, joka v. 2019 oli koko maan osalta noin 580 000 ja Pohjois-Karjalassa lähes 16 000 (Tilastokeskus, Alueellinen yritystoimintatilasto), voidaan todeta yhteiskunnallisten yritysten olevan lukumääräisesti edelleen marginaalinen ilmiö. On syytä huomioida, että käytössä olevat laskentamenetelmät eivät tavoita kaikkia yhteiskunnallisen yrityksen liiketoimintamalliin tukeutuvia, mutta ”ei-tunnistautuneita” yksityisiä yrityksiä. Yhteiskunnallinen yrittäjyys tai arvolähtöinen yrittäjyys on siis todennäköisesti yleisempää, kuin mitä viimeisimmät julkistetut laskemat antavat ymmärtää (Anoschkin & Kainulainen 2023, 53, 58–59).

Työ- ja elinkeinoministeriön asettaman strategiatyöryhmän kannanotoista ilmenee, että eräs selitys toimintamallin toistaiseksi vähäiselle suosiolle on

se, että Suomesta puuttuu yleistä tietoisuutta ja ymmärrystä liiketoimintamallin erityispiirteistä ja sen yhteiskunnallisesta merkityksestä. Luotettavaa tilastotietoa toimijoista ei ole saatavissa ja toisaalta myös tutkimustietoa toiminnan yhteiskunnallisista vaikutuksista on vähän. Haasteita yhteiskunnallisen yrittäjyyden kehittymiselle aiheuttaa myös se, että liiketoimintamallin erityispiirteisiin erikoistunutta neuvonta- ja ohjauspalvelua ei ole riittävästi saatavilla ja myös rahoituksen saatavuudessa on ongelmia (TEM 2021, 11).

Strategiatyöryhmä näkee tietyissä yhteiskunnallisissa kehitystrendeissä potentiaalia yhteiskunnallisen yritystoiminnan kasvualustana. Kiertotalouden edistämiseen tähtäävät politiikkalinjaukset ovat osaltaan lisänneet kierrätystoiminnan suosiota, mikä avaa mahdollisuuksia osatyökykyisten ja muiden vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien työllistämiseen esimerkiksi yhteiskunnallisiin yrityksiin tukeutuen.

Kasvupotentiaalia nähdään olevan sosiaali- ja terveyspalvelualalla, jossa ikääntyneen väestön lukumääräinen kasvu pakottaa kehittämään alalle uusia palveluinnovaatioita ja toimintamalleja. Myös etätöiden lisääntymisen ja monipaikkaisuuden yleistymisen arvioidaan luovan edellytyksiä uusien liiketoimintamallien syntymiselle (TEM 2021, 13). Samaa kehityssuuntaa vahvistavat vihreän siirtymän edistämiseen liittyvät politiikkatoimenpiteet, joilla tavoitellaan ekologisesti kestävään ja vastuulliseen talousmalliin siirtymistä. Tämä avaa uusia mahdollisuuksia esimerkiksi hajautetun biotalouden toimintamallien laajentamiselle, jossa maaseutu ja siellä olevat luonnonvarat sekä paikalliset tuottajaverkostot ovat keskiössä. Yhteiskunnallisen yrityksen liiketoimintamallia on hyödynnetty esimerkiksi lämpöyrittäjyyden piirissä esimerkkinä [Enon energiaosuuskunta](#) (Tiainen ym. 2014, 60–64).

Kestävämpää elämäntapaa ja vastuullisuutta suosivien arvojen vahvistuminen heijastuu myös työelämään. Nuoremmille ikäpolville työsuhteisiin liittyvissä odotuksissa korostuvat työn merkityksellisyys, sisältö ja vaikuttamismahdollisuudet (TEM 2021, 13, Haikkola & Myllyniemi 2020, 5, 55). Nuorten työelämään liittyvissä odotuksissa korostuu myös halu kokeilla yrittäjyyttä, mikä yhdistettynä työn merkityksellisyyden arvostamiseen avaa näkymiä yhteiskunnallisen yrittäjyyden suosion kasvulle tulevaisuudessa (Haikkola & Myllyniemi 2020, 81).

Maaseutuyhteisöt muuttuvat – muuttuvatko toimintamallit?

Maaseutuun toimintaympäristönä liittyvät muutostekijät kuten väestörakenteen muutos, muuttoliike sekä yhteiskuntapolitiikan muuttuvat painotukset ovat johtaneet siihen, että osa maaseudun perinteisestä yhteisöllisestä toiminnasta on hiipunut. Asiantila koskettaa erityisesti harvaan asuttua maaseutua myös meillä Pohjois-Karjalassa. Yhteisten asioiden ajamiseen vihkiytyneiden aktiivisten ”kehittäjätyyppien” joukko ikääntyy ja joutuu luopumaan usein vapaaehtoistyö-luonteisista velvollisuuksistaan. Akuutti kysymys monessa Pohjois-Karjalan maaseutuyhteisöissä on se, löydetäänkö näille kansalaisyhteiskunnan toimivuuden kannalta avainpaikoille kyvykkäitä jatkajia. Ovatko esimerkiksi maaseudun ”uusmuuttajat” tai monipaikkaiset asukkaat valmiita ottamaan vastuuta yhteisten asioiden hoitamisesta samalla pieteetillä kuin paikkakunnalla pidempään asuneet? Ongelmaksi saattaa muodostua paitsi yksilötason ajankäytölliset haasteet myös se, että maaseudun perinteiset talkooapuun ja vapaaehtoistyö orientaatioon perustuvat toimintamallit eivät enää houkuttele arvomaailmaltaan säänneltyyn palkkatyöyhteiskuntaan kiinnittyneitä sukupolvia. Myös tässä kohtaa yhteiskunnallisen yrityksen toimintamalli voisi tuottaa ainakin osaratkaisun ongelmaan.

Yhteiskunnallisen yrityksen toimintamalli ei lähtökohtaisesti perustu vapaaehtoistyölle, vaan tarkoituksena on vastuullista liiketoimintaa harjoittamalla tuottaa yhteiskunnallista hyvää (Rinne-Koski & Lähdesmäki 2021, 44-45). Samalla se tarkoittaa sitä, että yhteisiä asioita ei enää hoidettaisi pelkästään harrastuneisuuden pohjalta vaan ammattimaisesti sopimuksiin perustuen. Toimintamallin laajempi käyttöönotto esimerkiksi yhteisöllisten lähipalvelujen järjestämiseen liittyen edellyttäisi kunnilta valmiutta solmia sopimuksia tällaisten yhteisöllisten palveluntuottajien kanssa. Haasteeksi voi muodostua se, että kunnat ovat tottuneet hankkimaan erilaisia ”kyläpalveluja” yhdistyksille tarkoitettujen toiminta-avustusten hinnalla. Toisaalta esimerkiksi kyliä edustavat yhteisöt on nähty vapaaehtoistyöorganisaatioina, joten vakiintuneita toimintatapoja ja ajatusmalleja saattaa olla vaikea muuttaa.

Rinne-Koski ja Lähdesmäki (2021, 2023) näkevät yhtenä merkittävänä haasteena yhteisölähtöisen yhteiskunnallisen yritystoiminnan yleistymiselle sen, että tällaisia toimijoita ei välttämättä pidetä vakavasti otettavina liiketoiminnan harjoittajina esimerkiksi kuntien näkökulmasta (Rinne-Koski & Lähdesmäki 2021, 57). He ovat kiteyttäneet ongelman seuraavasti (Rinne-Koski & Lähdesmäki 2023, 184):

Yhteisölähtöiset palvelutuottajat joutuvat kiinnittämään erityistä huomiota edunvalvontaan, luottamuksen saamiseen ja maineen rakentamiseen sen vakuuttamiseksi, että yhteisön toteuttama palvelutuotanto on oikeaa ja vakavasti otettavaa yritystoimintaa.

Rinne-Kosken ja Lähdesmäen (2021, 2023) mukaan maaseudun kyläyhteisöjen ja kunnan yhteistyönä kehittämät ja tuottamat palvelut voisivat edesauttaa lähipalveluiden turvaamista maaseudulla (Rinne-Koski, & Lähdesmäki 2023, 187). Uhkakuvana on heidän näkemyksensä mukaan se, että kuntainstituutioille saattaa tuottaa vaikeuksia nähdä asukkaiden omaehtoista palvelutuotantoa osana kunnan palvelutuotannon kokonaisuutta, koska kylätoimintaan liittyvät perinteiset toimintamallit vaikuttavat asennoitumiseen (Rinne-Koski & Lähdesmäki 2021, 58).

Myös Pohjois-Karjalassa on rohkaistuttu kokeilemaan lähipalvelujen tuottamista omaehtoisesti, yhteiskunnallisen yrityksen toimintalogiikkaan tukeutuen. Esimerkkejä uudenaikaisista yhteisöllisistä palvelutuotantomalleista ovat Maisemakylän Vellikello ry:n perustama [Päiväkoti Vellikello](#) Selkien kylässä Kontiolahdella sekä Juuan kunnassa toimiva ja ikäihmisten kotona asumisen tukipalveluita tuottava [Osuuskunta Hopeinen Koivu](#).

Mainittujen palvelujen rakentaminen kestäväälle pohjalle on vaatinut vuosien kehitystyön. Prosessi on vaatinut vastuuhenkilöiltä ja taustayhteisöltä myös suuria henkilökohtaisia ponnisteluja ja sitoutumista yhteisen päämäärän saavuttamiseen. Maakunnallisesti ajatellen tällaisilla sosiaalisilla innovaatioilla on erityistä merkitystä toimia esimerkkinä ja kannustimena muille maaseutuyhteisöille, joilla on samankaltaisia palvelutarpeita tai palvelupuutteita haasteenaan. Toivoo sopii, että tällaiselle arvokkaalle pioneerityölle löytyy vastuun vaihdon koittaessa sitoutuneita jatkajia.

Kirjoittaja:

Keijo Koskinen, lehtori, Karelia-ammattikorkeakoulu

Lähteet:

Anoschkin, K. & Kainulainen, S. 2023. Yhteiskunnalliset yritykset Suomessa tilastojen valossa. Teoksessa Kostilainen, H. & Nieminen, A. (toim.). Yhteiskunnallinen yritys. DIAK Työelämä 31. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-420-6>

Euroopan parlamentti. 2009. Social Economy. European Parliament resolution of 19 February 2009 on Social Economy (2008/2250(INI)). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52009IP0062>

Euroopan komissio. 2011. Social Business Initiative. Creating a favourable climate for social enterprises, key stakeholders in the social economy and innovation. COM(2011) 682 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52011DC0682>

Haikkola, L. & Myllyniemi, S. (toim.). Hyvää työtä! Nuorisobarometri 2019. Nuorisotutkimusseura, Verkkojulkaisu nro 152. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2020/12/nuorisobarometri2019-netti.pdf>

Kattilakoski, M. & Rantamäki, N. 2020. Hyvinvointia paikallistamassa – maaseudun paikallisten hyvinvointijärjestelmien teoreettinen tulkintamalli. Janus vol. 28 (4) 2020, 374–391. <https://journal.fi/janus/article/view/84079/57959>

Kattilakoski, M., Rantamäki, N., Heinäaro, A. 2022. Maaseudun 100 sosiaalista innovaatiota – tietopankki maaseudun kansalaisyhteiskuntalähtöisistä sosiaalisista innovaatioista. Itä-Suomen yliopisto. Alue- ja

kuntatutkimuskeskus SPATIA, SPATIA RAPORTTEJA
3/2022. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-4597-6>

Kostilainen, H. 2020. Yhteiskunnalliset yritykset Suomessa. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2020:10. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-497-6>

Lindberg, J. & Väätäsmöinen, K. 2023. Julkiset hankinnat yhteiskunnallisten yritysten mahdollisuutena. Teoksessa Kostilainen, H. & Nieminen, A. (toim.). Yhteiskunnallinen yritys, DIAK Työelämä 31. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-420-6>

Moilanen, H. 2016. Yhteiskunnallinen yritys voimavarana sote-palvelumarkkinoilla. Teoksessa Niemelä J. (toim.) Sote sosiaalisen kestävyuden vahvistajana. Diakonia-ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-2660>

Rautiainen, S., Jolkkonen, A., Kahila, P., Koskinen, K., Kurvinen, A., Lemponen, V., Tiilikainen, A. 2023. Älykäs sopeutuminen Pohjois-Karjalan maaseudulla, Alkuvoima-esiselvityshankkeen loppuraportti. SPATIA raportteja 1/2023. Itä-Suomen yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-4892-2>

Rehunen, A., Helminen, V., Honkatukia, J. 2019. Alueiden dynamiikan uusi vaihe: kuinka asukkaiden ja työntekijöiden Suomi jäsentyy 2020-luvulla. Talous ja yhteiskunta 4 / 2019. Työn ja talouden tutkimus LABORE. <https://labore.fi/t&y/alueiden-dynamiikan-uusi-vaihe-kuinka-asukkaiden-ja-tyontekijoiden-suomi-jasentyy-2020-luvulla/>

Rinne-Koski, K. 2021. Kuntalaiset palveluita tuottamassa – maaseudun yhteisölähtöinen palvelutuotanto kunnan viranomaisten legitimaatiopuhunnan ristiaallokossa. Focus Localis , Vuosikerta 49., Nro 3 . <https://journal.fi/focuslocalis/issue/view/7929/1262>

Rinne-Koski, K. & Lähdesmäki, M. 2023. Yhteisölähtöinen yhteiskunnallinen yritys maaseudun palvelutarjonnan ja asukkaiden hyvinvoinnin edistäjänä. Teoksessa Kostilainen H. ja Nieminen A. (toim.) Yhteiskunnallinen yritys. Diakonia-ammattikorkeakoulu. DIAK Työelämä 31. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-420-6>

Suomen Akatemia. Strategisen tutkimuksen DEMOGRAPHY-ohjelma. 2023. https://www.aka.fi/globalassets/3-stn/1-strateginen-tutkimus/strateginen-tutkimus-pahkinankuoressa/ohjelmat-ja-hankkeet/2023_demography_vaalitietopaketti.pdf

TEM. 2011. Yhteiskunnallisen yrityksen toimintamallin kehittäminen. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 4/2011. <https://tem.fi/documents/1410877/3346190/Yhteiskunnallisen+yrityksen+toimintamallin+kehitt%C3%A4minen+17022011.pdf>

TEM. 2021. Yhteiskunnallisten yritysten strategia. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2021:41. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-884-4>

Tiainen, K. (toim.), Havukainen, I., Kuittinen, V., Matveinen, M., Mononen, M., Peiponen, J., Tykkyläinen, S. 2014. Yhteistä hyvää yrittämällä – kestävä ja läpinäkyvä liiketoimintaa. Karelia-ammattikorkeakoulu. Julkaisusarja B: 13. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-275-087-7>

Tilastokeskus, StatFin. 11s3 Väestö asuinpaikan kaupunki-maaseutu-luokituksen sekä sukupuolen ja iän mukaan, 2000-2022. https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vaerak/statfin_vaerak_pxt_11s3.px/table/tableViewLayout1/

Tilastokeskus StatFin. Väestöennuste 2021. Väestöllinen huoltosuhde alueittain, 2021-2040. https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vaenn/statfin_vaenn_pxt_139h.px/

Tilastokeskus StatFin. Väestöennuste 2021. Väestö iän ja sukupuolen mukaan alueittain, 2021-2040. https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vaenn/statfin_vaenn_pxt_139f.px/

Tilastokeskus. Alueellinen yritystoimintatilasto. 13ww Yritysten toimipaikat toimialoittain ja maakunnittain, 2018-2022. https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__alyr/statfin_alyr_pxt_13ww.px/